

[nuvol.com](https://www.nuvol.com)

La guerra infinita d'Antoni Campañà al MNAC

Josep Maria Cortina

9-11 minutos

Fa un parell d'anys es va publicar [La capsa vermella](#) (Comanegra), un llibre de fotografies que recollia una selecció de les instantànies que **Antoni Campañà** havia fet als anys de la II República i de la Guerra Civil i que, per raons diverses, va voler amagar tota la seva vida. Arran d'aquesta publicació, ja vàrem explicar [aquí](#) què hi havia al darrere d'aquesta aventura i en comentàrem el seu contingut apassionant.

Fotografia del retorn de Lluís Companys, març de 1936. ©
A. Campañà

Ara, en col·laboració amb la família del fotògraf i especialment amb el seu nét **Toni Monné**, el MNAC ha dissenyat una exposició de caràcter antològic on, a més d'una selecció de les imatges trobades a la capsa vermella, que constitueixen el cos principal, se'ns presenten les altres etapes de la prolífica vida fotogràfica de Campañà, alhora que s'aprofundeix en els aspectes més personals de la seva complexa biografia. L'exposició i el llibre catàleg que l'acompanya han estat el fruit del gran treball d'un equip integrat de l'esmentat **Toni Monné**, l'historiador **Arnau Gonzàlez i Vilalta** i el periodista **Plàcid Garcia-Planas**.

Antoni Campañà va començar com un dels referents del pictorialisme fotogràfic, que va practicar intensament des de mitjans dels anys 20, als inicis de la seva carrera. Era un veritable especialista en la tècnica del bromoli; la qual intentava, a través d'un complex procediment, agermanar la fotografia i la pintura per tal de crear unes imatges úniques, no reproduïbles.

Val la pena tractar de resumir breument aquest procediment tan artesanal: el bromoli parteix d'una fotografia convencional en paper al bromur de plata que es blanqueja, és a dir, se n'elimina la plata i, posteriorment, s'hidrata amb un bany d'aigua. Després, la imatge latent que resta a la

gelatina hidratada – que contenia la plata – es fa reparèixer amb l'ajut d'una brotxa i pigments monocroms a l'oli. El resultat dona una nova imatge amb unes textures de caràcter pictòric amb matisos de color molt subtils.

Tracció de sang, 1933. Bromoli © A. Campañà

Així doncs, Campañà tenia, des dels inicis de la seva carrera, una actitud estètica que l'allunyava dels interessos del reporterisme més tradicional. Tanmateix, aquesta mateixa inquietud el va acostar als moviments fotogràfics europeus més renovadors. Així, aprofitant el seu viatge de noces, el 1933 assisteix a Munic a un curs impartit pel fotògraf **Willie Zielke**, vinculat als flamants corrents estètics de la Nova Objectivitat alemanya o al Constructivisme rus. Des de llavors, les seves composicions ja es caracteritzaran per enquadraments atrevits, l'ús de línies diagonals i forçats contrapicats propis d'una nova manera de fotografiar. Paral·lelament, la temàtica de les seves imatges oscil·larà

entre l'interès tradicional per la pagesia i el món rural, i la nova mirada sobre les realitats més modernes del ferrocarril o el transport; arribant a utilitzar, fins i tot, els fotomuntatges. Això és el que trobem al primer dels tres àmbits en què està organitzada l'exposició: "1920-1936. Una mirada en expansió", on podem veure fotografies i, sobretot, els bromolis de la seva primera època. I on constatem la gran força de les seves imatges que li varen fer guanyar molts concursos i premis i el varen convertir, aviat, en un fotògraf reconegut a escala internacional.

Espantaocells, 1934. Bromoli © A. Campañà

Però el 1936 la vida de Campañà, persona de conviccions republicanes, però catòlic, agent de Leica a Barcelona i propietari d'una botiga al carrer Tallers de Barcelona -Boada i Campañà, que avui encara existeix exclusivament sota el nom de Foto Boada-, es veu afectada pel terratrèmol polític del país primer, i per la Guerra Civil després.

Immers en aquest context, continua treballant activament i documentant els fets polítics i humans que es produeixen en aquells temps tan convulsos. A contracor dels seus sentiments, fotografia barricades, esglésies cremades, manifestacions polítiques, milicians. Les seves fotografies es publiquen a diferents diaris i sovint són utilitzades com a material publicitari per partits polítics i organitzacions sindicals o pel mateix Comissariat de Propaganda de la Generalitat. Però, malgrat la duresa dels temes, les seves imatges conserven sempre una estètica i una composició molt cuidades com correspon al seu compromís estètic.

Refugiats de Màlaga a l'estadi de Montjuïc, febrer de 1937.

© A. Campaña

Algunes, sobretot les dels milicians abans de marxar al front, han esdevingut icòniques. Tot i ser un gran artista, com que no era un fotògraf compromès políticament, la seva situació professional li devia comportar serioses contradiccions i dificultats personals.

Miliciana a una barricada del carrer Hospital, juliol de 1936.

© A. Campañà

Quan acaba la guerra, Campañà, que podia haver estat considerat fàcilment un col·laborador actiu del bàndol derrotat i que en aquell moment feia viatges com a xofer fins a la frontera per a portar-hi alts càrrecs que fugien a l'exili, decideix no marxar i quedar-se a Barcelona. Com tanta gent, no era radicalment ni d'un bàndol ni de l'altre, i devia pensar que li resultaria millor tractar de viure a Barcelona, amb el risc que això suposava, que afrontar la duresa de l'exili. Té la sort que **José Ortiz Echagüe**, militar franquista i gran fotògraf, especialitzat també en bromolis, el coneix prou bé i l'avalua i, per tant, no pateix la repressió. Des del primer moment, ja des de l'entrada de les forces franquistes per la Diagonal, pot tornar a agafar la càmera i continuar amb la seva activitat professional.

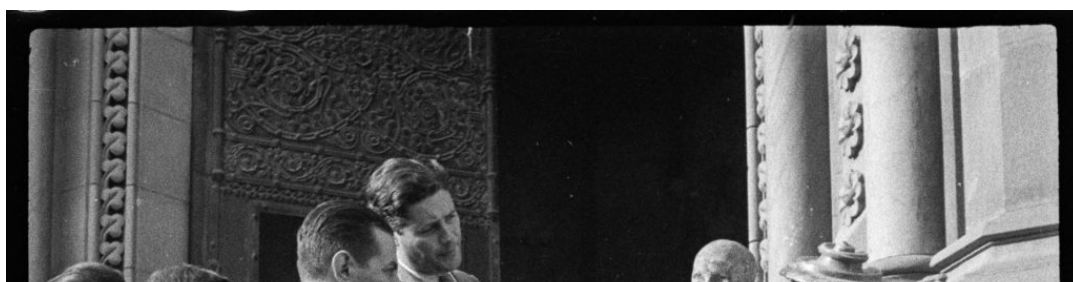
Però no tot és tan senzill; en aquells moments molts fotògrafs que havien de conviure amb el nou règim tracten de protegir i alhora ocultar els seus arxius per evitar represàlies, siguin cap a ells o cap a les persones que podrien ser identificades per la policia política gràcies a les seves imatges. Campañà diposita les seves fotografies d'aquells anys a l'Arxiu Mas, especialitzat, bàsicament, en fotografia d'art. Però al cap de poc temps veu com algunes

de les seves imatges es publiquen en diaris del règim i l'any 1944 decideix recuperar el seu arxiu, guardar-lo en caixes i amagar-lo per sempre més. És el silenci absolut que es produeix sovint entre aquells que han viscut o patit traumes dels quals no en volen sentir a parlar i que guarden, ocult, al fons de la seva memòria.

La capsa vermella d'Antoni Campaña al MNAC. © J.M. Cortina

Tot això és el que se'ns explica al segon àmbit de l'exposició, "1936-1939. La capsa vermella", que recull bona part de les imatges que es varen recuperar dins d'unes capses vermelles al garatge de la seva casa de Sant Cugat, on havien romàs vuitanta anys sense que ni tan sols els seus familiars més íntims ho sabessin. En aquest tram, totes les parets de la sala s'han pintat, molt encertadament, d'un color vermell intens.

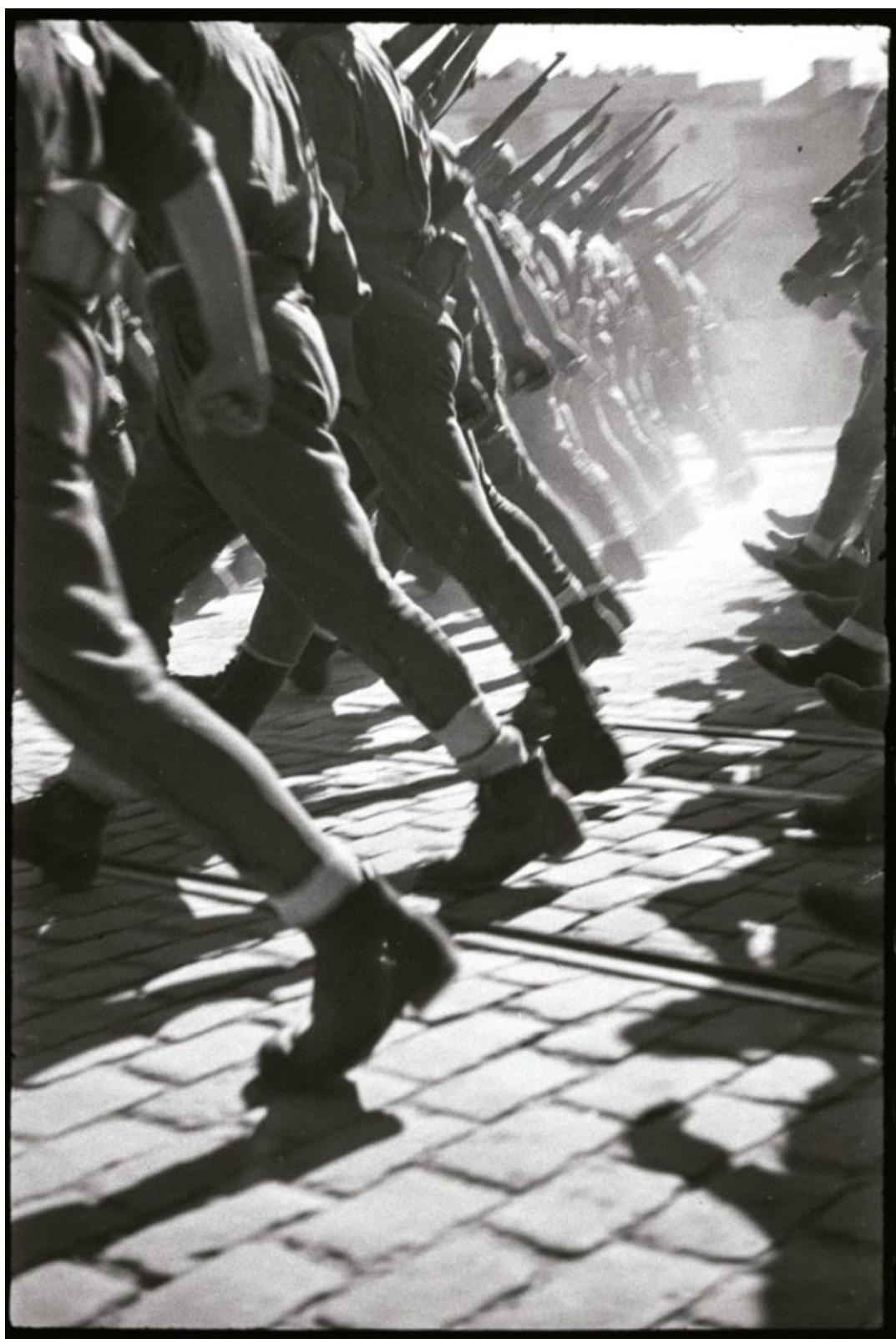

Mòmies del convent de les Saleses, al passeig de Sant Joan de Barcelona, juliol de 1936. © A. Campañà

Finalment, el tercer àmbit de l'exposició, "1939-1989. Viure la vida", documenta les nombroses feines que va fer Campañà després de la guerra, mentre amagava el tresor ocult que ni l'arribada de la democràcia, després de la mort de Franco, va fer reaparèixer. Treballa en el món de la fotografia industrial i publicitària, el 1953 fou contractat com a fotògraf oficial de la casa SEAT, de la que el seu amic Ortiz Echagüe n'havia estat anomenat president. El 1942 obre una altra botiga de fotografia a la Rambla de Catalunya i treballa molt activament com a fotògraf esportiu, camp en el que esdevé un veritable referent. El 1952 funda, amb altres socis, el diari *Dicen* i, del 1954 al 1957, és l'encarregat de fotografiar la construcció del Nou Camp. Fins i tot, juntament amb en **Joan Andreu Puig**, funda el segell CYP de postals turístiques de tota Espanya, que varen arribar a assolir un èxit notable aquells anys. Estem

en un llarg període de moltes iniciatives i encàrrecs, segurament de caràcter menys artístic, però on sempre trobem l'empremta creativa del fotògraf d'anteriors etapes.

El pas dels vencedors. Desfilada de la victòria franquista a Barcelona, 21 de febrer de 1939. © A. Campaña

L'exposició del MNAC s'acompanya d'un magnífic catàleg amb un ampli pròleg escrit per l'historiador **Arnau Gonzàlez** i el mateix Toni Monné Campañà. És la primera pedra d'un seguit de reconeixements a la seva figura; entre ells una exposició que es presenta a la nova Casa Seat del Passeig de Gràcia amb fotografies dels seus treballs per a la firma. L'editorial Comanegra presentarà un segon llibre dedicat a l'autor, ***L'endemà de la retirada*** (Comanegra) que alhora servirà de catàleg per a l'exposició que es podrà visitar al Museu Memorial de l'Exili de la Jonquera, del 10 d'abril al 26 de setembre del 2021: *Antoni Campañà. L'endemà de la retirada: Portbou, 1939.*

Tots aquests reconeixements pòstums contribueixen a recuperar la figura d'un fotògraf que va veure la seva trajectòria menystinguda, en part, pel seu propi silenci i discreció, i l'afegeixen a la nòmina dels fotògrafs més reconeguts del període com Centelles o Capa.